

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΣΤ'.

Συνδρομή ἑτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ Ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου. Ἰκαστ. ἔτους καὶ εἶναι ἑτησιαί. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδὸς Σταδίου 82.

28 Αὐγούστου 1888

ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΜΥΚΗΝΑΙΣ

Τῶν ἐν Μυκῆναις τελευταίων ἀνασκαφῶν τὰ ἐξαγόμενα εἰσι σπουδαιότατα. Περί αὐτῶν ἀνακοινοῖ ἡμῖν εὐμενῶς τὰ ἐπόμενα ὁ τὰς ἀνασκαφὰς ἐνεργῶν ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Χρ. Τσούντας, ἐκ τῶν συνεργατῶν τῆς «Ἐστίας».

Πέρυσι σκάπτων δαπάνῃ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας ἐν Μυκῆναις ἠτύχησα ν' ἀνακαλύψω τὰ μεγάλα τῶν Μυκηναίων νεκροταφεῖα, ἐν ᾧ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, πλὴν τῶν ὑπὸ τοῦ Σχλεῖμαν ἀνακαλυφθέντων, ἔξ ἁπλοῦς ἄλλοι τάφοι ἦσαν ἐν Μυκῆναις γνωστοὶ καὶ αὐτοὶ σεσυλημένοι πιθανώτατα πρὸ πολλῶν αἰώνων.

Αἱ ἀνασκαφαὶ αὗται ἐπαναληφθεῖσαι καὶ ἐφέτος ἐξακολουθοῦσι νῦν ἀπὸ ἐνὸς καὶ ἡμίσεος μηνός, ἀνακαλύπτονται δὲ πάντοτε νέοι τάφοι, ὥστε ἡ ἔκτασις τῶν νεκροταφείων δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ ἔτι, φαίνεται ὅμως ὅτι ὅλος ὁ περὶ τὴν ἀρχαίαν πόλιν χῶρος καταλαμβάνεται ὑπ' αὐτῶν, πλὴν ὅπου τὸ ἔδαφος δὲν ἦτο κατάλληλον πρὸς τοῦτο. Διότι οἱ τάφοι οὗτοι κεῖνται πάντοτε ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῶν βουνῶν, ἀποτελοῦνται δ' ἐξ ἐνός, ἐνίοτε καὶ ἐκ δύο δωμάτων ἰσκαμμένων ἐν τῷ βράχῳ, εἰς ᾧ εἰσέρχεται τις διὰ δρόμου ὀριζοντίου ἢ κατωφεροῦς εἰσδύοντος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ βουνοῦ καὶ καταλήγοντος πρὸ τῆς θύρας τοῦ τάφου. Ἐνίοτε ὁ δρόμος ἔχει μῆκος εἴκοσι καὶ πλέον μέτρων, πλάτος δὲ 2 ἢ 2,50 μ. Τὰ δωμάτια ἔχουσιν ἑμβαδὸν μέχρι 35 ἢ καὶ 40 τετραγωνικῶν μέτρων, εἶναι δὲ συνήθως τετράγωνα καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας λελαξευμένα. Ἐννοεῖται, ὅτι οἱ τεχνῖται ἀπέφευγον τὰ μέρη, ὅπου ὁ βράχος ἦτο πολὺ σκληρὸς, καὶ διὰ τοῦτο εἶπομεν ὅτι τὸ ἔδαφος δὲν ἦτο πανταχοῦ κατάλληλον. Ἐκ τῶν διαστάσεων δὲ τῶν τάφων ἔπεται, ὅτι ἦσαν οἰκογενειακοὶ καὶ τῷ ὄντι πάντοτε εὐρίσκοντα ἐν ἐκάστῳ αὐτῶν πλείονες τοῦ ἐνός νεκροί. Ἐπειδὴ δὲ κυρίως μόνον ἀνοιγμα διὰ θύραν ὑπάρχει, οὐχὶ ὅμως καὶ πραγματικὴ θύρα, συμπεραίνεται εὐλόγως, ὅτι ἄλλως πως ἐκλείετο ὁ τάφος· ἀφοῦ δηλαδὴ ἐθάπτετο ὁ πρῶτος κατασκευάσας τὸν τάφον, ἔφρασσον ἔπειτα τὴν

θύραν αὐτοῦ διὰ τοίχου ἔχοντος πάχος μέχρι δύο μέτρων, ἐνίοτε μάλιστα καὶ πλέον· πλὴν τοῦτου δὲ ἐπλήρουν καὶ τὸν δρόμον χωμάτων, ὥστε νὰ μὴ διακρίνηται ἐξωθεν οὐδαμῶς ἡ θέσις τῆς θύρας· τοιοιτοτρόπως ἐξησφαλίζετο ὁ νεκρὸς καὶ τὰ κτερίσματα αὐτοῦ ἀπὸ τυμβωρύχων. Ὅσάκις δὲ ἀπέθνησκεν ἄλλο μέλος τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, ἐκενοῦτο ὁ δρόμος πάλιν καὶ κατεστρέφετο ὁ τοίχος τοῦ ἀνοιγματος τῆς θύρας — Οἱ νεκροὶ εἶναι ἐξηπλωμένοι κατὰ γῆς, ἐνίοτε ὅμως φαίνεται ὅτι ἐκάθηντο μᾶλλον ὀφειλομένως ὅμως νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι προκειμένου περὶ τῆς θέσεως αὐτῶν ἀπαιτεῖται προσοχὴ μεγίστη ὅπως μὴ παραχθῇ τις εἰς συμπεράσματα ἔσφαλμένα· διότι ἡ διατήρησις τῶν σκελετῶν εἶναι ἐν γένει πολὺ κακὴ, πλὴν δὲ τοῦτου κατὰ πᾶσαν νέαν ταφὴν τὰ ὅσα τῶν ἀρχαιοτέρων νεκρῶν μετεκινουῦντο τῆς θέσεως τῶν ὅταν μάλιστα ἐπλήρουτο ὁ τάφος νεκρῶν καὶ δὲν ὑπῆρχε τόπος δι' ἄλλους, τότε ἔσκαπτον ἐν τῷ τάφῳ λάκκον, εἰς ὃν συλλέγοντες ἔρριπτον τὰ ὅσα ἐν σωρῷ καὶ οὕτω ἐξοικονομεῖτο χῶρος ἰκανός. Οἱ νεκροὶ δὲν ἐκαίοντο, ὅπως εἰς τὴν ὀμηρικὴν ἐποχὴν, ἀλλὰ κατετίθεντο εἰς τὸν τάφον χωρὶς νὰ καλύπτονται διὰ χώματος. Διότι οἱ τάφοι οὗτοι εἶναι ἀρχαιότεροι τοῦ Ὀμήρου κατὰ τινὰς αἰῶνας, ἀνέρχονται δηλαδὴ εἰς τὸ τέλος τῆς δευτέρας πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδος, καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ καυσις τῶν νεκρῶν δὲν ἦτο ἀκόμη ἐν χρήσει, ἢ τοῦλάχιστον δὲν ἦτο διαδεδομένη. Περί τῆς ἀπομεμακρυσμένης ταύτης ἐποχῆς καὶ περὶ τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῆς οὐδὲν ἐκ παραδόσεως γινώσκωμεν, διότι τὰ ὀμηρικὰ ποιήματα, τὰ ἀρχαιότατα ἑλληνικὰ γραπτὰ μνημεῖα, εἶναι ὡς εἶπομεν πολὺ νεώτερα αὐτῆς, ἐπιγραφαὶ δὲ δὲν εὐρίσκονται, διότι ἡ γραφὴ ἦτο ἄγνωστος· μόνον λοιπὸν ἐκ τῶν ἐν τοῖς τάφοις εὐρίσκομένων κτερισμάτων δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν καὶ περὶ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων· εἰς τοῦτο δὲ ἐγκρίεται ἀκριβῶς ἡ μεγίστη σπουδαιότης τῶν τάφων τοῦ εἶδους τούτου, ὅτι ἀποκαλύπτουσιν ἡμῖν περιόδον ὀλόκληρον τοῦ ἑλληνικοῦ βίου, ἀποκαλύπτουσιν οὕτως εἰπεῖν αὐτὰς τὰς ρίζας, ἐξ ὧν βραδύτερον ἀνεβλάστησεν ὁ ἑλληνικὸς πολιτι-

σμός, ἐν ᾧ πρό τινων ἔτι ἐτῶν ἡ ὁμηρικὴ ἐποχὴ ἔθεωρεῖτο ὡς τὸ ἀπώτατον σημεῖον, πρὸς δ' ἐτόλμων ν' ἀτενίσωσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ μελετῶντος τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ βίου. Σήμερον προσετέθη ὀλοκλήρον κεφάλαιον εἰς τὴν ἱστορίαν ταύτην καὶ κεφάλαιον σπουδαιότατον καὶ περιεργότατον· οἱ νῦν δὲ ἐν Μυκῆναις ἀνασκαπτόμενοι τάφοι ἔχουσιν ἰδίαν ὄλως σημασίαν, διότι ἀποτελοῦντες ὀλοκλήρον νεκροταφείον παρέχουσιν ὕλικόν πρὸς μελέτην καὶ πρὸς παρατηρήσεις ἀφθονώτερον ἢ ὅσον ἦτο μέχρι τοῦδε δυνατον· πράγματα δὲ τινὰ, τὰ ὅποια ἐν ἄλλοις τάφοις τῆς αὐτῆς ἐποχῆς δὲν εἶχον εὑρεθῆ, ἀνεκαλύφθησαν ἐν Μυκῆναις πέρυσι καὶ ἐφέτος· π. χ. παραλείπων ἄλλα ἐνδιαφέροντα μᾶλλον τοὺς εἰδικούς ἀναφέρω, ὅτι οἱ Μυκηνῆσιοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐφρόντιζον ἤδη πολὺ περὶ τοῦ καλλωπισμοῦ τοῦ σώματος τῶν· οὕτω αἱ γυναῖκες ἔκτοτε εἶχον τοὺς μικροὺς χαλκοὺς καθρέπτας τῶν καὶ μικρὰ μαχαίρια, ἴσως ἀντὶ ψαλλίδων, αἱ ὅποια φαίνεται ὅτι ἦσαν ἀγνωστοί· οἱ ἄνδρες εἶχον ἤδη ξυράφια χαλκᾶ μὴ διαφέροντα τῶν σημερινῶν πολὺ κατὰ τὸ σχῆμα, δι' ὧν ἐξυρίζον ὅχι τὰ γενεῖα τῶν, ἀλλὰ τοὺς μύστακας· οὕτω ἀποδεικνύεται πάλιν, ὅτι οὐδὲν καινόν ὑπὸ τὸν ἥλιον. Ὅτι δὲ ἐξυρίζον τοὺς μύστακας καὶ ὅχι τὰ γενεῖα, περὶ τούτου δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἀμφιβολία, διότι οἱ σύγχρονοι τοῦ Ἀγαμέμνονος Μυκηνῆσιοι ἐφρόντιζαν ν' ἀπεικονίσωσιν ἑαυτοὺς ἐπὶ ἀγγείων ἢ ἄλλων ἀντικειμένων, εἰκόνες δὲ τινες ἐσώθησαν μέχρις ἡμῶν. Ἐκ τῶν λοιπῶν κτερισμάτων πολυπληθέσταται εἶναι αἱ ψῆφοι περιδεραίων κατεσκευασμένοι οὔσαι ἐκ διαφόρων ὑλῶν, πρὸ πάντων δὲ ἐξ ὑάλου, καὶ ἔχουσαι διάφορα σχήματα· ἐξέχουσιν ὅμως μεταξὺ αὐτῶν τινες λιθίνοι, ἔχουσαι μέγεθος δραχμῆς καὶ σχῆμα φακῆς περιπου, φέρουσαι δὲ ἐπὶ τῆς μίας ἐπιφανείας ἐγκεχαραγμένης ὠρκίας γλυφῆς ζῶων· οἱ λιθοὶ, ἐξ ὧν εἶναι αὐταὶ κατεσκευασμένοι, εἶναι διαφόρου εἶδους καὶ χρώματος, συνηθετᾶται δ' εἶναι ὁ στεακίτης, ὁ ὄνυξ καὶ ὁ φυσικός κρύσταλλος. Πέρυσι καὶ ἐφέτος εὑρέθησαν εἰκοσιτέσσαρες τοιοῦτοι λιθοὶ, πρὸς δὲ τούτοις καὶ δύο στερεοὶ χρυσοὶ δακτυλιοὶ, ἐπὶ τῆς σφενδονῆς τῶν ὁποίων εὑρίσκονται ὡσαύτως ὠραιόταται γλυφαὶ ζῶων.

Πλὴν τούτων ἀνεκαλύφθησαν, ἐφέτος μαλιστα, πλῆθὸς ἀντικείμενα ἐξ ἐλεφαντοστοῦ φέροντα καὶ κοσμηματα διάφορα· ἄξια λόγου εἶναι πρὸ πάντων τεμάχια τινὰ ἐλεφαντινῶν πλακῶν, ἐφ' ὧν ὑπάρχουσιν ἀνάγλυπτοι ἄνθρωποι ἢ ζῶα, πάντων ὅμως ἀξιολογωτάτη εἶναι μίαν καλῶς διατηρουμένην κεφαλὴν ἀνδρός, ὁμοίαν τῆς ὁποίας, ἀλλὰ μικροτέρα, εἶχεν εὑρεθῆ ἄλλοτε ἐν Σπάτῃ. — Ἐκ τῶν λοιπῶν κτερισμάτων, τὰ ὅποια δὲν εἶναι ὀλίγα, ἀλλὰ τὰ ὅποια παρα-

λείπομεν, διότι δὲν προκειται νὰ δώσωμεν ἐν ταῦτα κατάλογον αὐτῶν, ἀναφέρομεν μόνον ἐν ἀργυροῦν ἀγγεῖον πρὸ ἐνός μηνός ἀνεκαλυφθέν· ἔχει σχῆμα φιάλης (τασίου), ἧς ἡ διάμετρος εἶναι 0,18 μ., ἔχει δὲ καὶ μίαν λαβὴν· ἐξω περὶ τὸ χεῖλος ὑπάρχουσιν ἐνθεθεμένα ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ προσωπα ἀνθρώπων χρυσα, ὑπ' αὐτὰ δὲ εὑρίσκεται χρυσοῦν κόσμημα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπιεκολλημένον. Δυστυχῶς τὸ ἀγγεῖον τοῦτο ἔπαθεν ἐκ τῆς ὀξειδώσεως τοῦ ἀργυροῦ, ὑπάρχει ὅμως ἐλπίς καθαριζόμενον ν' ἀνακτήσῃ τὴν ἀρχαίαν καλλονὴν του.

Ὁ χαρακτήρ τῶν κτερισμάτων ἐν γενεῖ εἶναι ἀνατολικός, διαφωτίζει δ' ἐτι μᾶλλον τὰς σχέσεις τῆς Ἑλλάδος μετὰ τῆς Ἀσίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Οἱ Ἕλληες τῶν χρόνων ἐκείνων—διότι μοὶ φαίνεται ἀναμφιβόλον, ὅτι Ἕλληες ἦσαν οἱ ἐν τοῖς τάφοις τούτοις τεθαμμένοι—οἱ τότε Ἕλληες ἦσαν ἀπέναντι τῆς Ἀσίας εἰς τὴν θέσιν ἡμεῖς περίπου σήμερον εὑρισκόμεθα ἀπέναντι τῆς Εὐρώπης· διότι ὅχι μόνον αἱ πρῶται ὑλαί—ὁ χαλκός, ὁ χρυσοῦς, ὁ ἄργυρος, ὁ ἐλέφας κτλ. ἐκ τῆς Ἀσίας ἤρχοντο, ἀλλὰ καὶ ὁ ῥυθμὸς ὁ καλλιτεχνικός, ἡ μορφή, ἦν ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις ἐλάβανον τὰ ἐκ τῶν ὑλῶν τούτων κατασκευαζόμενα ἀντικείμενα, ὡς καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν κοσμήματα, ἦσαν ἀσιατικά. Οἱ ἀνατολικοὶ λαοὶ, ὧν ἡ τέχνη εἶχεν ὑποδουλώσει οὕτω τοὺς Ἕλληνας, ἦσαν οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ τῆς Μεσοποταμίας κάτοικοι· δὲν συνηλλάσσοντο ὅμως τότε οἱ Ἕλληες ἀπ' εὐθείας μετ' αὐτῶν, ἀλλὰ διὰ τῶν κατοικῶν τῆς Συρίας πρὸ πάντων· οἱ Φοίνικες οἰκοῦντες μεταξὺ Αἰγύπτου καὶ Μεσοποταμίας δὲν εἶχον ἰδίαν ἐθνικὴν τέχνην· αὐτοὶ ἦσαν κυρίως ἐμπορικὸς λαός, ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις τῶν ὅμως ἀναμιγνύοντες στοιχεῖα αἰγυπτιακὰ καὶ ἀσσυριακὰ εἶχον πλάσει ῥυθμὸν ἐρμαφροδίτον, ὃν διὰ τοῦ ἐμπορίου μετέδωκαν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐνταῦθα καὶ ἐν ταῖς νήσοις ὑπῆρχον ἐν ἡ πλείονα κέντρα βιομηχανικὰ ἐργαζόμενα κατὰ τὸν ῥυθμὸν τούτον καὶ τροποποιούντα αὐτὸν κατὰ τὰς ἰδέας καὶ τὰ ἤθη τοῦ τόπου. Θα ἦτο δὲ πολὺ σπουδαῖον, εἰάν ἠδυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν καὶ παρακολουθήσωμεν ἐν τῇ ἐξελίξει αὐτῶν ὅσον οἶόν τε πλείεστας τοιαύτας τροποποιήσεις, διότι ἐν αὐταῖς θα εἶχομεν τὴν πρώτην ἐκφάνσιν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος προσπαθούτος ν' ἀπαλλαγῇ τῶν δεσμῶν τῆς ξένης ἐπιρροῆς καὶ νὰ μεταπλασῇ τὴν τέχνην του κατὰ τὰς ἰδίας ἰδέας καὶ ἀνάγκας. Εἰς τὸν σκοπὸν τούτον θα συντελεσῶσιν ἀναμφιβόλως πολὺ τὰ εὐρήματα, τὰ γενόμενα πέρυσι καὶ ἐφέτος ἐν Μυκηνῆσι καὶ ὅσα ἐν τῷ μελλοντι θὰ γεινωσι· διότι, ὡς εἶπομεν καὶ κνωτέρω, ἡ ἔκτασις τῶν νεκροταφείων τῶν Μυκηνῶν εἶναι ἔτι ἀγνωστός, πιθανώτατον δ' εἶναι ὅτι θ' ἀνα-

καλυφθῶσι καὶ ἄλλοι τάφοι. Πρὸ δύο ἐτῶν οὐδεὶς ὑπωπετεύετο τὴν ὑπὸ ἄρκου αὐτῶν, ἀν καὶ μετὰ τὴν πόλιν τῆς Παλλάδος τὰς Μυκήνας ἐπισκέπτονται συχνότερον πάσης ἄλλης πολεως τῆς Ἑλλάδος οἱ περιηγηταὶ καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι ἔνιοι μάλιστα ἐκ τῶν τάφων τούτων, ὧν ἡ στέγη εἶχε καταπέσει, ἦσαν πρὸ πολλοῦ γνωστοὶ τοῖς χωρικοῖς ὡς σπηλαιᾶς, ὑπὸ τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο ἐσημειώθησαν καὶ ἐν τῷ πρὸ τινων ἐτῶν ἐκδοθέντι, ἀρίστῳ ἄλλως χάρτη τῶν Μυκηνηῶν, διότι καὶ ὁ ἐκπονήσας αὐτὸν γερμανὸς Steffen δὲν ἀνεγνώρισεν ὅτι τὰ σπηλαιᾶ ἦσαν προϊστορικοὶ τάφοι.

ΕΚΔΡΟΜΗ ΕΙΣ ΑΙΓΥΠΤΟΝ

Γ'

Ἄλλὰ μετὰ τὴν ποικίλην ὄψιν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, τὴν περιέργειν καὶ τὴν προσοχὴν μου εἴλκυσαν καὶ αὐτὰ τὰ ζῶα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

Τὰ συνηθέστερα ἐν τῇ πόλει καὶ τῇ περιχώρῳ ἦσαν, πλὴν τῶν ἵππων, ἐπιηλύδων πάντων, καὶ τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἀξίαν ἀναλόγων ταῖς οὐσίαις τῶν κυρίων των, οἱ βούβαλοι, αἱ κάμηλοι καὶ οἱ ὄνοι, ὧν τὰ δύο πρῶτα γένη δὲν ἔχουσιν οὔτε τὸ μέγεθος οὔτε τοῦ ἤθους τὴν ἐπιβλητικότητα τῶν ἄ παρ' ἡμῖν ἐνίοτε βλέπομεν, ἀλλ' εἰσὶ μικρότερα τὸ ἀνάστημα, κοινότερα, οὕτως εἰπεῖν χυδαίότερα τὴν μορφήν, καὶ ὡς ἀνήκοντα εἰς τὸν ὄχλον ἐγχωρίων κτηνῶν, οὐχ' εἰς τὴν ἐν τῇ ξενῇ ὁδοιποροῦσαν ἀριστοκρατίαν.

Ἄλλ' οἱ ὄνοι, καὶ αὐτοὶ τὸ σῶμα οὐχὶ μεγάλοι, μοὶ ἐφαίνοντο ὅμως τῶν ἡμετέρων ὑπερχωτέρας. Ἐν κοινῇ χρήσει, οὐδ' ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐγχωρίων μεγιστάνων περιφρονούμενοι, τοὺς ἐγγράφους ὡς σοβοῦσι διὰ τῶν ἡδῶν τῆς πόλεως, μάλιστα δὲ τῶν περὶ τὴν πόλιν, οὐχὶ γνωθῶς βαιόνοντας καὶ ὡς δυσανασχετοῦντας, ἀλλὰ ζωηρῶς ὑποσκηκίζοντας, χωρὶς ὁ ἡδηγός, ὅστις τρέχει ὀπίσω των, νὰ τοὺς προφθάνῃ διὰ τῆς ῥαβδου τοῦ ἢ νὰ ἔχῃ ἀνάγκην αὐτῆς. Προσέτι δ' ἔχουσιν ἔμφυτον, ἢ κεκαλλιεργημένον, τὸ αἰσθημα τῆς τάξεως καὶ τῆς πειθρχίας. Τοὺς εἶδον πολλοὺς κατ' ἀράδα ἐπὶ μακρὸν χρόνον παρὰ τὸ πεζοδρόμιον ἰσταμένους ἔστατους, εἶχε στήσει ὁ ἡδηγός των, χωρὶς τῆς ἐλαχίστης ἀποπείρας τοῦ νὰ μακρυνθῶσιν. ἀθετοῦντες τὴν διαταγὴν του, εἰ καὶ δὲν ἐπεβλέποντο Ἀληθῆς ὅτι εἶδον ἕνα, ὅστις εἶχε μόνος τεθῆ παρὰ τὸ ἀπέναντι πεζοδρόμιον, μετὰ πολὺν χρόνον, μετὰ μακρὰν σκέψιν. ἴσως καὶ πάλιν τῆς συνειδήσεως, νὰ προσέλθῃ ἡσύχως εἰς τὴν ὀπί-

σω αὐτοῦ ἰσταμένην συνοδίαν τῶν συναδέλφων του· ἀλλ' ἄμα, ἰδὼν τοῦτο ὁ ἡδηγός του, τὸν ἐκάλεσεν εἰς τὴν οἰκίαν του θέσιν, ἐπέστρεψεν ἀμέσως ἄνευ γογγυσμοῦ ἢ ὀγκηθμοῦ. Δραστηριότης, τάξις, πειθαρχία, ἰδοὺ ἀρεταὶ ἀξίαι νὰ εὐρωσι μιμητὰς παρὰ τοῖς ἡμετέροις. . . ὄνοι.

Περίεργα δὲ μοὶ ἐφάνησαν καὶ τῶν ἐρπετῶν τινα, ὡς ἐν ἄλλοις εἶδος τι σαύρας, φαῖας τὸ χρῶμα, σχεδὸν διποδιαίας τὸ μήκος, μεγάλην ἔχουσης τὴν κεφαλὴν καὶ ὀγκώδη τὰ τέσσαρα σκέλη, καὶ εἰς τὸν ὀλίγον ἔμπειρον ὀφθαλμὸν, ὡς ἦν ὁ ἐμός, ὡς μικρὸς κροκοδείλος φαινομένης.

Κροκοδείλου δ' ἀληθοῦς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ οὐδ' ἴχνος εἶδον, διότι τὴν πόλιν τεκτύτην διαβρέχουσι τεχνηταὶ διώρυγες μόνον, ἀπρόσιτοι εἰς τὰ ποτάμια ἐκεῖνα θηρία. Καὶ εἰς αὐτὸ δὲ τὸ Κάϊρον, ἐνθα πλήρης ῥέει ὁ Νεῖλος, εἶδον ἕνα μόνον, μέγιστον μὲν καὶ φοβερόν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τεταριχευμένον ἐν τῷ ξενοδοχείῳ εἰς ὃ κατέλυσα, καὶ ἐρωτήσας ἔμαθον ὅτι τὰ ὑδρόβια τέρατα ἀφ' οὗτου ἔπαυσαν λατρευόμενα ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, διακείνται λίαν δυσμενῶς πρὸς τὸν νέον πολιτισμὸν, καὶ φεύγοντα τὴν ὁδὸν τῶν ἀτμοκινήτων, πρὸς ἃ ἀπηλίπισθησαν νὰ συναγωνισθῶσιν, ἀπεσύρθησαν πέραν τῶν καταρρακτῶν, ἀρκοῦμενοι νὰ τρέφωνται ἐκ τῶν παρατόλμων, κυρίως Ἀγγλων, περιηγητῶν, οἵτινες ἀποπειρῶνται ν' ἀναβῶσιν ἢ καταβῶσιν αὐτοὺς διὰ πλοίων, ἐν ᾧ οἱ ἀφελέστεροι ἐν πλήρει ἀσφαλείᾳ περιηγοῦνται τὰ κινδυνώδη ἐκεῖνα βάραθρα ἐπὶ τῶν νώτων τῶν καμήλων ἢ τῶν ὄνων ἐκείνων οὐς ἀνωτέρω ἐπανηγυρίσαμεν.

Ὡς δ' ἡ ζωικὴ φύσις, οὕτω καὶ ἡ φυτικὴ παριστᾷ οὐκ ὀλίγα τὰ διάφορα τῶν παρ' ἡμῖν καὶ ἄξια τὴν προσοχὴν νὰ ἐλκύσωσι. Πέπειμαι ὅτι ἐξ ἐπαγγελέματος βοτανικός, τῆς Αἰγύπτου τὴν ἀνθὼ καὶ τὰ φυτὰ περιγράφων, δύναται νὰ συντάξῃ βιβλίον τερπνὸν καὶ διδασκτικώτατον. Ἴσως δὲ καὶ νὰ τὸ ἐπραξεν, ὅπερ ἐντελῶς ἀγνοῶ, οὐδ' ἔχω ἄλλην ἀξίωσιν εἰμὴ ἀπλῶς μόνον ν' ἀφηγηθῶ τὴν ἐντύπωσιν ἣν μοὶ ἐνεπαίτησαν δένδρα μάλιστα τινα καὶ φυτὰ ἄλλοτε καὶ ἀλλαχοῦ δὲν εἶχον ἰδεῖ.

Καὶ φύονται μὲν, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ, τοῦλάχιστον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τὰ πλείστα τῶν καὶ παρ' ἡμῖν ὀπωροφόρων καὶ ἄλλων δένδρων, ἀλλ' ἐξεπλάγην ἰδῶ καὶ τινὰς ἰδιοτροπίας τοῦ κλίματος, τὴν συκὴν φερ' εἰπεῖν ἐν καταστασει οὐ μόνον δένδρου, ὡς γενικῶς παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ προσγίου θάμνου, ὅταν μάλιστα δὲν δαψιλεύεται αὐτῇ ἡ θεοῦσα καλλιέργεια. Ἰδιαιτέρον δὲ τύπων διδούσιν εἰς τὴν φύσιν τὰ ἄλλα τῶν οὐχὶ μὲν αὐτοφυῶν, ἀλλὰ κατὰ χιλιάδας ἐν μεγάλοις περιβάλοις καλλιεργούμενων φοινίκων, τῶν ὑψίστων ἐκείνων εὐθυτενῶν δενδρῶν, ἅτινα ἐπὶ τῆς ἄκρας κορυφῆς, ὑπὸ